

El canvi

Autor: Enric Vila

Data de publicació: 07-04-2016

L'Enric Vila assenyala com la globalització fa trontollar els vells estats, veient les reaccions que provoca l'Institut Nova Història i el manifest del grup Koiné, entre d'altres.

La setmana passada vaig assistir a una conferència organitzada per l'Institut Nova Història en una sala de l'antic edifici de Bankia, amb vistes a la Plaça de Catalunya. La conferència es titulava Veritat i Poder i anava a càrrec de Roger Mallola, un enginyer de ponts i camins que també té un màster en relacions internacionals i que està fent el doctorat en estudis europeus a la Universitat d'Àmsterdam.

Més enllà de la xerrada, que ja sabia que estaria bé, em va cridar l'atenció que algú hagués deixat una planta de 400 metres quadrats a aquella gent. Les condicions esplèndides de l'oficina no es corresponien amb la fama que l'Institut té de ser una agrupació d'il·luminats marginals que defensa idees estrambòtiques. Ja fa temps que l'Institut ha començat a aparèixer a la premsa espanyola amb articles vernissats d'un to burleta. De vegades succeeix, però, que qui riu l'últim és qui acaba rient més.

Alguns consultors han cregut que per fer baixar l'independentisme cal presentar-lo com una ideologia de xalats, si pot ser de l'extrema esquerra. Aquests dies, a més del ventall de declaracions demencials que ha produït el manifest del grup Koiné, hem vist la importància que la premsa ha donat a un llibre sobre teòrics botiflers que fa uns anys no hauria tingut cap difusió. Potser quan es vegi que amb l'estratègia de barrejar-ho tot l'independentisme no perd vots, sinó que es torna més compacte i radical, veurem esquarterar-se alguns somriures.

El tema de la conferència em va fer pensar en això i en un parell d'episodis que he seguit últimament. Segons el darrer llibre de l'historiador Robert Wilcox, el general Patton va ser assassinat a sang freda per raons d'Estat. Ni l'accident de cotxe que va patir un dia abans de tornar als Estats Units, ni la seva sobtada mort posterior, no van ser fruit de la mala sort. D'altra banda, segons investigacions recents, el general Custer i els seus homes no van morir heroicament a Little Big Horn, sinó que van ser massacrats mentre fugien dels indis com conills.

Els fets, fins i tot quan ens arriben nets, sempre es veuen i s'analitzen en funció de la teoria o el prisma que els contempla. Una piràmide vista des de dalt és un quadrat, mentre que vista des d'un costat és un triangle. La idea que l'home té de si mateix ha anat canviant a mesura que ho ha fet la percepció que la ciència ha tingut de l'univers. Dos paradigmes d'una mateixa disciplina poden conviure o competir sense necessitat d'encaixar gens entre ells. Thomas Kuhn ho va explicar en les seves anàlisis sobre les estructures de les revolucions científiques.

Si la física les passa magres per fer encaixar la teoria de la relativitat i la teoria quàntica, amb la història no té per què passar una cosa diferent. Les hipòtesis depenen de la perspectiva que l'acadèmic té del món i també de la tecnologia disponible. Les societats es cohesionen al voltant de mites, però només quan aquests mites es legitimen a través de teories científiques la política en pot treure el màxim rendiment. Ara que la globalització fa trontollar les velles estructures dels Estats moderns, els paradigmes que articulen les interpretacions de la història se'n ressenten i deixen espai per aprofundir en visions noves del passat.

Mallola venia a explicar això per fer veure fins a quin punt l'Institut es troba en l'epicentre de la lluita pel poder que hi ha entre l'Estat i Catalunya. La conferència era una defensa de la feina feta pels membres d'aquest Institut tan denostat en els darrers vint anys. A mi no m'ha interessat mai tant la qualitat de les seves recerques, que no puc valorar, com les reaccions que produeix en el sistema de pedanteria que serveix per menysprear-les i atacar-les. Cap sistema de coneixement descolonitzador pot recolzar-se en el matís perquè el matís sempre demana sobreentesos i els sobreentesos van sempre a favor del sistema cultural colonitzador.

A mi el que m'interessa de l'Institut Nova Història és la hipòtesi de partida i la manera com va guanyant terreny entre insults i menyspreus. La idea que Espanya és el fruit d'una lluita a mort entre catalans i castellans pel domini de l'imperi Hispànic té un llarg recorregut. Jo l'he vist explicada en articles del The Times del segle XIX i primers del XX, i em fa l'efecte que la subscriuriu des de Victor Balaguer fins a Josep Pla, passant per Vicens Vives -que igual que Tarradellas era un ambiciós molt més intel·ligent que qualsevol dels seus deixebles i aduladors-. La diferència és que ara les condicions polítiques i tecnològiques donen unes possibilitats per desenvolupar-la que fins fa poc eren impensables.

La narrativa catalana d'Espanya competeix amb una de més forta que porta anys d'avantatge en treball, recursos i temps de depuració. Jo no sé si Cervantes realment es deia Servent i era de València. Però sí que sé que el quart centenari de l'escriptor està passant sense pena ni glòria. És com si es mirés d'evitar un clima massa intens que portés algú a preguntar-se per què l'autor del Quixot no està tan integrat a la cultura castellana com ho està Shakespeare en l'anglesa. També noto que el cinquè centenari de la mort de Ferran el Catòlic continua marcat per una sèrie de televisió que el presenta com un calçasses entregat a la reina Isabel, cosa que no deixa de sorprendre tractant-se d'un heroi d'El Príncep, el clàssic de Maquiavel.

Una altra cosa destacable és que en el món anglosaxó comencen a aparèixer llibres sobre la censura en l'època dels Tudor. El primer ministre David Cameron va arribar a un acord amb Sony perquè la sèrie Outlander, que explica la lluita dels jacobites escocesos contra l'ocupació anglesa del país, no es pogués passar en televisions del Regne Unit. A Espanya encara hi ha una pila de documents del segle XVII i XVIII que es consideren secret d'Estat. Els terratrèmols de la globalització han generat un moviment de plaques tectòniques en l'àmbit del poder i, per tant, del coneixement. Els vells Estats Nació europeus ja no són la única unitat de comprensió del món, i podria ser que alguns d'aquests historiadors que ara passen per il·luminats algun dia siguin tractats de pioners.

Enric Vila

Article original publicat a El Nacional el 7 d'abril del 2016